

Робота на конкурс

*«Голодомор 1932–1933 рр. –
геноцид Українського народу в приватних історіях і
просторі культури».*

сюжетно-тематичні лінія

*Приватні/родинні історії:
діти і батьки в умовах Голодомору.*

Мельник Ніна Вячеславівна
учениця 10 класу
Вороненської ЗОШ І-ІІІ ступенів

Голод — страшна біда людства. Історія містить чимало свідчень цього лиха. Від голоду гинули люди і в Стародавній Греції, і в Стародавньому Римі. Голод 1921 року у тодішній Республіці Рад забрав 20 мільйонів жителів.

Але 1932-1933-ті роки у цьому чорному ряду стоять окремо. Бо це перший і поки що єдиний випадок за всю шеститисячну писану історію людства, коли голод організували верховні правителі країни. Такого не знала жодна країна світу у жодні часи.

Газети про голод в Україні у 1932-1933 роках не писали нічого. Жодного слова про цю жахливу подію не знайдете і в радянських підручниках. Але страшні 1932-1933-ті зберіглися у пам'яті народу. У кожному селі жили і ще живуть свідки тих далеких подій. Вони багато що можуть пригадати.

Спочатку простежимо свідчення, які були зібрані в перші роки незалежної України Юрієм Георгієвичем Артеменком. На той час він займав посаду заступника директора загальноосвітньої школи I-III ступенів села Вороне. Свідчення були записані зі слів різних людей, як самим Юрієм Георгієвичем так і його учнями, на сьогодні це вже випускники нашої школи.

Ось що свідчив М. І. Войцехівський — Герой Соціалістичної Праці, колишній голова Києво-Святошинського райвиконкому міста Києва, почесний громадянин села Вороного, на честь якого названа одна із вулиць у селі:

«В 1933 році я був призначений директором радгоспу, який спеціалізувався на відгодівлі беконних свиней для експорту в Англію. Дирекція радгоспу містилася в селі Антонівка Буцького району. Відділки радгоспу були у Вороному (зав. М. Л. Ланін), Хижні (зав. І. Р. Горбачов), Охматові (зав. Будзін). Політвідділ очолював М. М. Царков, його заступник по політчастині — Пономаренко, по комсомолу — Родіонов.

Радгосп мав 24 тисячі голів свиней на відгодівлі, з них — 500 свиноматок. Кожний місяць в Англію відправляли 1000—1200 свиней».

Не забуваймо, що це було в 1933 році. Свиней везли в Англію, а свої люди вмирили з голоду.

Ліквідація наслідків голоду проводилась також варварськими методами. А ось що розповів Юрію Георгієвичу у свій час колишній (нині покійний) учитель історії Вороненської середньої школи Ілля Іларіонович Поліщук.

«Для боротьби з голодом в Україні у 1933 році були створені «надзвичайні трійки». Один з членів такої «трійки» — прокурор з Києва (прізвища не пам'ятаю) — приїхав у Маньківський район і став їздити по селах — шукати винних. Виглядало це так. Приїхавши в село, прокурор шукав когось із керівників. «Де голова сільради?». «Немає». «Де голова колгоспу?». «Немає». «Де агроном?». «Немає». «Хто тут старший?». «Бригадир». «Підійдіть до мене. Підійдіть ще ближче».

Коли бригадир підійшов досить близько, прокурор витягнув револьвер і вистрілив в упор. Потім сказав: «Ось хто винен за голод. Не міг послати підводи на Поташ».

А на залізничній станції Поташ за записками прокурора селянам давали зерно.

Слід мати на увазі, що кількість померлих від голоду у Вороному була значно меншою ніж у сусідніх селах. Тут загинуло біля 200 чоловік. В той час як у сусідній Хижні — 1,5, а у Кищенцях 3 тисячі чоловік.

Врятували черепашки, беззубки з ставка та річки Гірський Тікич. За помешканнями вороненців ще багато років лежали величезні купи черепашок. До того ж у селі було відкрито дитячий будинок для сиріт, завдяки цьому багато дітей було врятовано.

Далі ознайомимось зі спогадами вороненців про голод 33-го року, записані учнями Вороненської школи, сьогодні це випускники. Кожний окремий спогад ніби й мало про що говорить. Але всі разом вони дають досить пекучу картину життя того часу.

Учні 4-го класу Володимир Ромасюк, Марина Івашкіна та Віктор Яскульський ходили до Тита Титовича Гаврилюка. Тит Титович розповів

дітям, що у 1933 році загинули двоє його сусідок — дівчат. Імен їх він не пам'ятає, а прізвище дівчат було Коваленко. Ці дівчата з голоду збирали під вишнями кісточки. Наїлися їх і прямо під вишнями й померли. Там же їх і поховали.

Учениця 6-го класу Ольга Дзецик розпитувала свою бабку Степу Михайлівну Дзецик. У 1933 році її батько пішов на заробітки у місто. Там одержував по скибці хліба та інші продукти. Але додому його не пускали. Якось пішла до нього мама і дуже довго вмовляла начальника, щоб пустили батька відвідати дітей. Насилу вмовила. Товариші батькові дали йому гречки та хліба. Коли прийшли батьки у Вороне, то побачили що діти варять деревій. Батько вилив те вариво і дав дітям хліба. Батьків брат Іван Михайлович Дзецик наївся гречки і помер. Було йому тоді 15 років.

Учениця 6-го класу Ірина Коваленко почула від свого дідуса Дмитра Михайловича, що у 1933 році його родина залишилася живою чудом. Чудо полягало в тому, що в колгоспній коморі було просо. В одному місці дошки прогнили. Бабка Наталка знала це місце і потрохи могла навибирати проса. Інакше не вижили б.

Учениця 4-го класу Наташа Кацемба дізналася від своєї бабки Валі, що в той рік з голоду померла її рідна сестра Надійка Іваненко. Померла у п'ятирічному віці. Об'їлася листям.

Наташа Яремчук, учениця 2-го класу дізналася з розповіді мами (а їй розповідала її мама), що у голодуху їли цвіт акації (з нього пекли млинці), гнили картоплю, листя, траву, дохлих корів і коней. І навіть щурів...

Учениця 9-го класу Олена Микитюк записала спогади своєї бабусі Антоніни Корнійвни. У 1933 році Антоніні Корнійвни було 15 років. З голоду у неї попухли руки і ноги. Ходити вона не могла. Весь час сиділа на печі і не думала ні про що, ні про плаття, ні про щось інше. Думала тільки про те, щоб щось з'їсти. Досі із жалем згадує, що в хліві було закопано трохи картоплі і хтось украв. Пам'ятає розповідь свого брата Якова Корнійовича Драча про те, як він звозив на цвинтар ще живих людей. Щоб не їхати зайвий

раз. Сил вже не було. Яків Корнійович загинув у Велику Вітчизняну війну.

Учениця 6-го класу Олена Запорожан розпитувала свою бабку Домаху Гладку. Дізналася від неї, що до ями звозили і мертвих і живих. Одна з жінок зуміла вибратися з ями і докотилася до річки. Чудом лишилася жива. Її прізвище бабка не пам'ятає. Пам'ятає також, що кілька чоловік померли через те, що їли неварену пшеницю. Прізвищ не пам'ятає.

Марія Василівна Команчук розповіла своєму онукові, шестикласнику Сергію Команчуку, що у її батьків було семеро дітей. Отож сім'я складалася з дев'яти чоловік. Їли черепашки із ставка, опилки, полову, листя. Запам'яталося, що на Великдень батьки дістали десь трохи борошна. І на всю сім'ю спекли один маленький коржик. Один маленький — на всю велику сім'ю. Усі потрохи щипали його. І це було незабутнє свято.

Той же Сергій Команчук, дізнався, що в селі живе Єва Бутовська, яка працювала тоді в колгоспі. Вантажили мішки з борошном. Борошно вивозили із села. Разом з подругою вона його трохи вкрала. Єва потрапила за це у тюрму на 10 років, а її по-друга — на 8. Тоді ж Єві Бутовській повибивали усі зуби.

Баба Женя розповіла Тетяні Гуртовенко, учениці 6-го класу, що замість хліба їй довелося в той голодний рік: їсти гниле листя, черв'яків, жаб. А основною їжею були жарені черепашки.

Учениця 2-го класу Оксана Стеценко принесла спогади Ольги Білопільської. «У 1932 році був поганий урожай. Усе, що вдалося зібрати, власті відібрали у людей. І людям не було чого їсти. Дехто зумів щось сховати, але й те скоро скінчилося.

Голодні люди були зовсім кволі і немічні. Не могли нести навіть відра води, їли люди все, навіть те, Що здається нам зовсім неістивним. Жарили з листочків млинці. Варили черепашки, беззубки. А коли вже зовсім не було чого їсти, люди вмирили там, де їх заставала смерть. Були ще випадки,

коли люди їли людей. Це було дуже страшно. Хто був трохи сильніший, звозив померлих в одну якусь яму. І коли вона була повна, тоді її загортали».

Учениця 9-го класу Світлана Васютинська записала у своєї сусідки Фросини Карпівни Коструби, що у 1933 році їй було 11 років, коли померла її мати Настя Гладка. Брат Фросини Карпівни Степан теж помер з голоду. Було йому тоді 8 років.

Учениця 9-го класу Люда Киба питала про голод 1933 року свою бабусю. Їй тоді було лише чотири роки. Сама вона про голод 33-го не пам'ятає. Але знає, що її батько ледь було не вмер з голоду. Знає, що у ті часи чоловікові було важче вижити, ніж жінці.

Учень 6-го класу Олексій Мигалко, дізнався від своєї бабки Галини Яківни Марчевської, що малими в 33-ому вони ходили в степ шукати їсти. Розгрібали мишачі нори. Шукали зерно. У Вороному не дуже багато померло, бо була річка і люди пекли молюски, черепашки. Доставали їх граблями із дна. За роботу на полі давали куліш.

Тетяна Герасимівна Троян розповіла своєму онукові Валерію Артеменку, учневі 11-го класу, що в 1933 році у їхньому погрібнику померла з голоду чужа, не відома нікому людина.

Світлана Гуртовенко, учениця 11-го класу записала спогади Христі Степанівни Гладкої. «1933 рік був дуже важким. Обдирали з гільняка листя, сушили, перетирали і, їли. На полі стояла скирта. За День можна було нав'язати жменьку зерна. З нього пекли підпалки. В голод- ще не було в чому і ходити. Робили калоші з шини. На зиму шили валянки з гуньки. Я бачила на власні очі, як люди вмирили з голоду. Не дай Бог вам бачити таке».

Володимир Запорожець, учень 11-го класу записав розповідь Федосії Іванівни Бац. «Два брати попухли від голоду. Сиділи в хаті. Не було сил вийти на вулицю, їхня сестра вирішила навідатись до них, щоб узнати, чому їх не видно в селі. Коли зайшла в хату, то жаль охопив її — два брати не

могли рухатись, на очах помирали. Сестра дала їм останні крихти хліба. Один із братів сказав:

— Ой, м'ясо само прийшло до нас. Страшно стало сестрі. Сказала, що принесе води із криниці, а сама мерщій пішла геть.

По селу їздила підвода — звозили мертвих, напівживих людей на цвинтар. Одного разу повз цвинтар проходили два товариші і почули. Що із незакритої ями лунає голос. Ближче підійшли до ями. і побачили, що між померлими ворушилась і звала на допомогу дівчина. Визволили її із ями, забрали додому. Що мали з харчів, тим і поділились. Через роки виросло дівча, стало дорослою. Весь вік тепер вдячна жінка за порятунок.

Федосія Іванівна із скорботою назвала померлих від голоду: Микита Заєць, Іван Микитович Близнюк, Григорій Микитович Близнюк, Ілля Григорович Близнюк, Федось Іванович Близнюк, Надія Гнатівна Сорока, Тихін Гнатович Сорока, Фросина Іванівна Рогаченко, Павло Іванович Рогаченко, Іван Чеверноженко. Померли від того, що наїлися сирої картоплі Федір Близнюк, Тимофій Завірюха, Лован Редька, Олекса Дуновий.

Багатьох врятувало від голоду те, розповідає Ярина Захарівна Чеверноженко, що мали корову. Дідусь Ярини висаджував на корову свого сина і разом ішли в ліс по листя, яке потім змішували з потертими буряками і випікали коржі. Пили молоко з цими коржами. Багато людей ходили в поле збирати колоски з жита і пшениці, їли сире зерно, від чого і помирали.

Розповідь Ольги Олександрівни Білопільської записала учениця 5-го класу Тетяна Стеценко. В селі проживала багатодітна сім'я. Активісти забрали в них борошно. Батько й мати пішли на злочин — зварили найменшу дитину. Старша сестра побачила в каструлі руку вбитої сестри та й оніміла назавжди.

А ось розповідь Чижевської Галини Дмитрівни, яка рахувалась у сільський раді соціальним працівником. Багато історій про ті страшні події вона почула від своїх підопічних. Ось одна із них, яку вона мені розповіла.

Жила сім'я. Внаслідок голоду померла мама, а через тиждень батько. І Євфросина, їх дочка, залишилась одна. Коли померла мати, то батько встиг зробити домовину. А коли він помер, то тоді їздили і збирали померлих людей. Приїхали і по батька, взяли за руки і ноги. Ці люди просто кинули його на віз і повезли до ями. Людей, які помирили, то всіх звозили підводою до ями, яка була викопана на старому цвинтарі, що за дитячим садочком, і простягалася аж до лікарні.

Потім Євфросину посадили на віз і повезли в центр села, де був будинок для сиріт. Невідомо скільки там було бездомних діток, але кажуть, що більше тридцяти. І Євфросину в цей приют привезли, а це хатинка була не дуже велика, бо це був чийсь будинок. І ця ж Євфросина там залишилася жити. Було дуже важко. Але завдяки Фросині Кравець вони вижили. Ця жінка носила дітям їсти. В якомусь будинку вона готовила, а тоді приносила у відрі суп, а в мішечку був спечений хліб.

Насипала спочатку ріденьке в кожен мисочку, а потім розділяла густе. А хліб різала невеличкими кубиками, підходила до кожної дитини і вони брали по одному кусочку. Вона так робила, щоб нікого не образити. Так ця дівчинка і вижила. Прожила вона довге життя тут у селі, працювала у місцевому колгоспі. Нині вже покійна.

Голодомор 1932-1933 років - це трагічний урок нашої історії. Про який потрібно нам пам'ятати. Ця страшна подія з одного боку об'єднує країну, а з іншого боку нагадує, що, якщо країна згадує свою історію з болем, то треба щось змінювати, і змінювати на краще. Треба творити історію зі звитягами, щоб було чим надихати майбутні покоління.

Вважаю, що Голодомор, який забрав за різними даними від 4 до 10 мільйонів людських життів і який визнаний багатьма країнами світу, є Геноцидом українського народу. Як можна не називати голодомор Геноцидом, коли суспільство понесло такі великі втрати?

Голодомор українського народу це подія, яку хіба можна порівняти із Голокостом євреїв. Вони стоять в одному ряду.

Такі сторінки минулого мають стати основою для єднання нації навколо питань, які є важливими сьогодні, її морального зміцнення. Кожен українець повинен пам'ятати про ті події і шанувати пам'ять тих, хто став жертвою штучного голоду.